

Оригинални научни рад
УДК: 811.163.41'373.4
811.134.2'373.4
81'42
DOI: 10.5937/zrffp56-62312

КОМБИНОВАНЕ МОДИФИКАЦИЈЕ ПАРЕМИЈА У НОВИНСКОМ ДИСКУРСУ ШПАНСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Маша З. ПЕТРОВИЋ ГУЈДНИЧИЋ¹

Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за хиспанистику
Крагујевац (Србија)

¹ masa.gujanagic@filum.kg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-0049-7008>

Примљен: 21. 10. 2025.

Прихваћен: 23. 6. 2026.

КОМБИНОВАНЕ МОДИФИКАЦИЈЕ ПАРЕМИЈА У НОВИНСКОМ ДИСКУРСУ ШПАНСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА²

Кључне речи:
паремије;
модификовање;
новински дискурс;
шпански;
српски.

Сажетак. Предмет анализе овог рада јесу паремије код којих до модификовања долази посредством комбиновања два или више механизма истовремено (замена елемената, додавање елемената, изостављање елемената, граматичке модификације). Анализа је вршена на корпусу ексцерпираним из новинског дискурса шпанског и српског језика који обухвата 292 паремије из шпанског и 330 паремија из српског корпуса. Установљено је да се најчешће комбинују симултана замена и додавање елемената (*Преко њиња и камења до савремене ојреме*), али и различите врсте граматичких модификација у комбинацији са заменом, додавањем или изостављањем елемената (*Ко се ножа лајии, од ножа ће и да сипрада*). Мотиви који ауторе новинских текстова наводе на модификовање паремија су различити, а посебно се издвајају привлачење пажње потенцијалних читалаца, те жеља новинара да свој новински стил обогате, али и да га учине ближим и пријемчивијим својим читаоцима. Поред тога, код читалаца желе да изазову различите ефекте као што су хумористички, иронични, саркастични, лудички и др.

² Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о преносу средстава за финансирање научноистраживачког рада запослених у настави на акредитованим високошколским установама у 2026. години број: 451-03-34/2026-03/200198).

Уводна разматрања

Упркос чињеници да је тенденција употребе пословица и изрека у савременом језику у опадању (Пејовић, 2015, стр. 169), интерес за њиховим изучавањем свакога дана расте о чему нам у прилог говори све већи број објављених радова и докторских дисертација који се баве изучавањем неке од врста паремија посматрајући их са различитих становишта.

Савремена истраживања све више се окрећу једној од најкарактеристичнијих одлика употребе паремиолошких формула у контексту, а то су њихове *креативне манипулације*, будући да знатан број фразеолошких јединица показује неку врсту модификације у контексту (Corpas Pastor, 1996, стр. 233).

Учесталост модификовања фразеолошких јединица, уопште узев, али и самих паремија које су предмет анализе нашег рада, врло је карактеристична управо за новински дискурс (Пејовић, 2007; Casado Velarde, 2008; Corpas Pastor, 1996, стр. 233; Corpas Pastor & Mena Martínez, 2003, стр. 189; Guerrero Salazar, 2017, стр. 104; Mena Martínez, 2003; Mieder, 2007; Mihaljević i Kovačević, 2006; Nénkova, 2016, стр. 19; Parizoska, 2007; Pavić Pintarić, 2009; Timofeeva, 2009; Szyndler, 2014), који са напретком технологије, интернета и средстава за комуникацију постаје доступан у сваком тренутку све већем броју читалаца свих старосних доби.

Како наводи Ненкова, функције модификованих фразеолошких јединица могу да иду од хумористичких, ироничних, саркастичних, преко апелативних, афективних, експресивних, па све до лудичких (Nénkova, 2016, стр. 19). Модификовањем паремија у дискурсу, новинари им додају извесан ефекат енигме, а од својих читалаца захтевају додатну дозу оштроумности и актуелизације заједничких знања (Casado Velarde, 2008, стр. 92) који ће им омогућити да дешифрују поруку коју носи модификовани облик паремије.

Да би се постигао жељени ефекат новинара, неопходно је да читалац успе да препозна оригиналну паремију на којој почива модификована, што му омогућавају две основне одлике ове врсте фразеолошких јединица, а то су устаљеност и идиоматичност (Corpas Pastor, 1996, стр. 23–27; Fernández

Álvarez, 2011, стр. 99; Nénkova, 2016, стр. 20). Што је нека устаљена конструкција учесталија у говору и познатија члановима одређене језичке заједнице, то су веће могућности за њено модификовање које, притом, не нарушава њену препознатљивост (Пејовић, 2007, стр. 164).

Два су кључна фактора која паремије чине *per excellence* средством за модификације: 1) стилска обележја карактеристична за одређене врсте паремија (пре свега изреке и пословице), као што су њихова метричка структура, рима и кратак облик, који им омогућавају да се лако памте, те су самим тим успеле да се преносе и опстану кроз векове и да на тај начин постану део културне баштине једне језичке заједнице; 2) изражена комуникативна и прагматичка функција паремија као структура преко којих се кроз врло сажету форму могу изразити изузетно комплексне идеје (García Yelo, 2012, стр. 114).

Комбиноване модификације

Најчешћи термини који се користе у релевантној литератури како би се означиле наменске промене у структури устаљених конструкција речи, па самим тим и паремија, су *модификација*, *трансформација*, *десемантизација*, *деслексикализација*, *дефразеологизација*, *деформација*, *експлоатација*, *манипулација*, *контраминација*, *деконструкција*, *дисјорзија* и други (Пејовић, 2018, стр. 195; Mihaljević i Kovačević, 2006, стр. 6; Nénkova, 2014, стр. 285; Nénkova, 2016, стр. 19; Parizoska, 2007, стр. 173; Pastor Kiči, 2013, стр. 840).

Мена Мартинес модификације дефинише као „спорадичне промене или креативне манипулације које говорници врше над фразеолошком јединицом како би остварили одређени циљ” (Mena Martínez, 2003). Према Ненковој, деслексикализација заправо представља „резултат језичке креативности говорника који свесно модификују фразеолошке јединице како би им дали неко ново значење” (Nénkova, 2014, стр. 285), а дати термин служи како би се њиме именовале све врсте промена лексичког, семантичког, морфосинтаксичког, па чак и прагматичког карактера које се врше над фразеолошким јединицама (Nénkova, 2014, стр. 287).

У оквиру тзв. *интерних модификација*, код којих долази до промене на формалној структури саме паремије, као механизми модификовања, у нашем корпусу, показали су се додавање елемен(а)та, изостављање елемен(а)та, замена елемен(а)та, граматичке модификације³ и комбиноване модификације. Комбиноване модификације односе се на оне примере у којима истовремено

³ Више о наведеним механизмима модификовања паремија видети у Петровић Гујаничић, 2022 (механизам замене елемената), Петровић Гујаничић, 2024а (механизми додавања и изостављања елемената), Петровић Гујаничић, 2024б (граматичке модификације), Петровић Гујаничић, 2024в (екстерне модификације).

региструјемо по два или више горенаведених механизма модификовања, о чему ће детаљније бити речи у наставку.

О корџусу

Корпус прикупљен за потребе израде овог рада обухвата 292 различите паремије из шпанског језика (од којих је 86 употребљено у оригиналном, а 206 у модификованом облику), и 330 различитих паремија из српског језика (од којих је 107 употребљено у оригиналном, а 223 у модификованом облику).

Све паремије ексцерпирани су из шпанских и српских дигиталних издања новина и са информативних портала. Када је реч о шпанским, анализирани су *ABC*, *El Mundo*, *El País* и *La Vanguardia*, али је неколико примера, интересантних за предмет наше анализе, ексцерпирано и из других новина ужег домета. Од српских, анализирани су, пре свега, *Blic*, *Danas*, *N1info*, *Новосџи* и *Политџика*, али и одређени број примера из следећих новина и портала: *B92*, *Valjevska posla*, *Mondo*, *Nedeljnik* и *Telegraf*, а све то са циљем да број ексцерпираних паремија буде приближан у оба језика, како би и анализа била уједначена.

Публикације обухватају период од 2001. до 2020. године⁴, са напоменом да је највећи број њих објављен у распону од пет година (од 2015. до 2020. године). Чланци су ишчитавани методом насумичног одабира, тако да су и теме којима се они баве биле различите (политика, друштво, спорт, култура, бизнис, забава, здравље, породица, слободно време, кућни љубимци, итд.).

Анализа корџуса

Велики број примера из нашег корпуса потврдио је да аутори новинских текстова неретко прибегавају употреби два или више различитих механизма модификовања истовремено. Као најчешће комбиновани механизми у нашем корпусу показали су се замена и додавање елемената:

(1) A nesreća, ko što kaže narodna poslovice, nikad ne dolazi sama. Uvek povede bar još dvojicu. Slično je i sa Vulinom. On nikada ne dolazi sam, uvek povede bar još dvojicu koji su pljunuti on.⁵ (N1info, 27. 4. 2018)

⁴ Истраживање представља део обимнијег истраживања спроведеног за потребе израде докторске дисертације одбрањене 2021. године. Из тог разлога публикације обухватају раздобље до 2020. године.

⁵ Сви примери наведени у раду преузети су у оригиналном облику (без исправљања евентуалних словних, интерпункцијских и других грешака). Једина измена тиче се истицања самих паремија искошеним словима и подвлачења елемен(а)та код којих се уочава модификација.

(2) *Donaciji se, elem, u zube ne gleda, koliko se gleda u krštenicu*, па су малишани из Новог Пазара гарантовано одуšевљени што ће ићи у лакотамтљиву Основну школу "Haifa ben Zaid al Dahijan". (N1info, 25. 12. 2015)

(3) Наš народ би рекао: „Обећање, лудом радовање“, али је и *Savamala*, изгледа, *лудом радовање, а ако не лудом, онда макар Малом*. (Danas, 22. 6. 2017)

(4) Градски такси – *преко трња и камења до савремене опреме* (Valjevska posla, 31. 10. 2017)

У свим наведеним примерима, аутори текстова мењају неку од лексема из оригиналног облика паремије истовремено јој додајући елементе, и то синтагме или читаве реченице. Лексеме које се мењају су 'несрећа', 'поклон', 'обећање' и 'звезда', и то лексемама 'он' (односи се на Вулина), 'донација', 'Савамала' и синтагмом 'савремена опрема', па тако добијамо модификоване облике *Вулин никад не долази сам* (на који се додаје *уек њоведе бар још двојицу који су њунути он*), *Донацији се у зубе не њега* (на који се додаје *колико се њега у кришеницу*), *Савамала, лудом радовање* (на који се додаје *а ако не лудом, онда макар Малом*) и *Преко њрња и камења до савремене опреме* (додата је синтагма 'и камења').

(5) Sve se ipak završilo veselo – i *Krkobabić sit i budelari delegacije Partije ujedinjenih penzionera na broju*. (N1info, 26. 2. 2016)

(6) *Cría cuervos de esa clase y te arrancarán los ojos*. („Храни псето те расе да те растргне.") (ABC, 24. 1. 2017)

(7) [...] pues *detrás de un excelente deportista de elite "siempre hay un gran psicólogo deportivo"*. („[...] јер иза сваког одличног професионалног спортисте 'уек стоји велики спортски психолог'") (La Vanguardia, 3. 8. 2015)

(8) „*RUSKI MEDVED RIČE, ALI NE UJEDA*” Nakon napada na Siriju možemo da izvučemo ovih SEDAM POUKA (Blic, 16. 4. 2018)

И ови примери нам илуструју истовремену замену и додавање елемената, с тим да елементи који се у њима додају стоје у функцији допуне имену. У првом примеру, који је настао на основу паремије *И вук сиџ и овце на броју*, региструјемо замену лексема 'вук' и 'овце' лексемама 'Кркобадић' и 'буђелар', на коју се додаје 'делегације Партије уједињених пензионера'. У другом примеру, који је настао на основу оригиналне паремије *Cría cuervos y te sacarán los ojos* (досл. „Гаји гавранове и извадиће ти очи”; срп. *Храни њсеџо да ње ујеје*) мења се глагол 'sacar' („извадити”) глаголом 'arrancar' („ишчупати”), док се на именицу 'cuervo' („гавран”) додаје предлошка синтагма 'de esa clase' („те врсте”) која је у функцији допуне имена, а као резултат свих ових модификација добијамо десаутоматизовани облик *Cría cuervos de esa clase y te arrancarán los ojos* који би у духу српског језика гласио *Храни њсеџо ње расе да ње расџрџне*. Као подлога за модификацију у трећем примеру послужила је паремија *Detrás de un gran hombre siempre hay una gran mujer*

(срп. *Иза свакој успешној мушкарца сјоји успешна жена*) у којој су замењене лексема 'hombre' („мушкарац”), и то лексемом 'deportista' („спортиста”) на коју се додаје придев 'excelente' („одличан”) и предлошка синтагма 'de élite' („елитни, професионални”), и лексема 'mujer' („жена”) лексемом 'psicólogo' („психолог”) на коју се додаје придев 'deportivo' („спортски”), а сва три додата елемента врше функцију допуне имена. Као резултат свих ових модификација добијамо десаутоматизовану паремину *Detrás de un excelente deportista de élite siempre hay un gran psicólogo deportivo* (срп. *Иза свакој одличној професионалној спортистице увек сјоји велики спортички психолог*). У последњем наведеном примеру, поред замене именице 'пас' именицом 'медвед' и замене облика глагола 'лаје' обликом глагола 'риче', региструјемо и додавање придева 'руски' који ближе описује именицу 'медвед', те смо на основу канонског облика *Пас који лаје не уједга* добили десаутоматизовани облик *Руски медвед риче, али не уједга*.

У комбинацији са заменом елемената, региструју се и многи други механизми модификовања, као што су промена врсте реченице према ставу говорника у шпанском језику:

(9) *Las cejas, ¿el espejo del alma?* („Обрве – огледало душе?”) (El Mundo, 16. 9. 2017)

(10) El prestigio de los huesos *¿Es el esqueleto el espejo del alma?* („Престижни положај костију: Да ли је скелет огледало душе?”) (El País, 17. 7. 2013)

(11) *¿La democracia con sangre entra?* („Без муке нема демократије?”) (La Vanguardia, 21. 3. 2011)

Наведени примери илуструју истовремену замену лексема 'cara' („лице”) и 'letra' („слово”) лексемама 'cejas' („обрве”), 'esqueleto' („скелет”) и 'democracia' („демократија”) и пребацавање реченице из обавештајну у упитну. Датим модификацијама аутори се заправо питају да ли су обрве огледало душе (*Las cejas, ¿el espejo del alma?*) или је пак скелет огледало душе (*¿Es el esqueleto el espejo del alma?*), тј. да ли без муке нема демократије (*¿La democracia con sangre entra?*).

Пребацавање реченице из обавештајне у упитну региструјемо и у комбинацији са другим механизмима модификовања, што нам илуструју следећи примери:

(12) *¿El hábito hace al monje o al neonazi?* („Одело чини човека или неонацисту?”) (El Mundo, 2. 12. 2008)

(13) EPA, *¿tanto va el cántaro a la fuente...?* („Анкета о радно активном становништву – која тиква често иде на воду...?”) (ABC, 29. 4. 2014)

(14) *Da li je pravda u Srbiji dostižna?* (Blic, 22. 3. 2014)

(15) *¿Siente el corazón, cuando hay ojos que no ven?* („Да ли је близу срца када је далеко од очију?”) (La Vanguardia, 30. 9. 2010)

Тако се у првом примеру наведени механизам комбинује са додавањем елемената, на основу чега добијамо модификовани облик *¿El hábito hace al tonje o al neonazi?* (срп. *Одело чини човека или неонацистџу?*). У другом примеру уочавамо комбиновање са супротним процесом, тј. са изостављањем елемената, и то изостављањем читавог другог дела бинарне паремије, што нам као резултат даје облик *¿Tanto va el cántaro a la fuente?* (досл. „Толико иде крчаг на извор?“; срп. *Која тиква често иде на воду?*). У трећем примеру поред пребацавања реченице из обавештајне у упитну истовремено региструјемо и додавање (у Србији) и изостављање елемената (спора) које као резултат даје модификовани облик *Да ли је правда у Србији досиђижна?* Изостављајући лексему 'спора' у упитном облику, аутор текста својим читаоцима имплицитно ставља до знања да тај део паремије није споран, тј. да је правда у Србији неминовно спора, али да је питање да ли је уопште досиђижна. У последњем наведеном примеру пребацавање у упитни облик комбинује се са променом врсте реченице у временску додавањем везника 'cuando', додавањем глагола 'haber', као и заменом места првог и другог дела паремије, на основу чега добијамо модификовани облик *¿Siente el corazón, cuando hay ojos que no ven?* (срп. *Да ли је близу срца када је далеко од очију?*) настао на основу канонског облика *Ojos que no ven, corazón que no siente* (досл. „Очи које не виде, срце које не осећа“; срп. *Далеко од очију, далеко од срца*).

И пребацавање паремије из обавештајног облика у узвични такође се у нашем корпусу најчешће региструје у комбинацији са другим механизмима модификовања, о чему сведоче и следећи примери:

(16) *¡A buenas horas, brotes verdes!* („Касно разум за порезе дође!") (ABC, 3. 10. 2009)

(17) *Vrhovni arbitar – to sam ja!* (Danas, 19. 2. 2014)

(18) *KO O ČEMU, SVI O DONČIĆU!* Slovenija је iznedrila NOVU NBA ZVEZDU, ali Žarko Paspalj upozorava na bitnije stvari (Blic, 19. 2. 2019)

(19) Stiglo proleće: Ako *kalendar* laže, *visibabe* ne lažu! (Telegraf, 04. 1. 2018)

(20) *Oko za oko!* (Mondo, 10. 1. 2018)

(21) *У лажи су крајике и директорске ноје!* (Политика, 14. 9. 2010)

Тако се пребацавање паремије у узвични облик најчешће среће у комбинацији са заменом елемената (примери 16–19), али и са изостављањем (пример 20) или додавањем елемената (пример 21). Битно је напоменути и то да је механизам пребацавања паремије из обавештајне у узвичну знатно фреквентнији у нашем корпусу српског језика.

Одређени број примера ексцерпираних из корпуса показао је да се као механизми модификовања неретко комбинују замена и изостављање елемената, и то најчешће глагола:

(22) *Twitter, el espejo del alma* („Твитер – огледало душе") (El Mundo, 9. 4. 2017)

(23) *LA TELE, ESPEJO DEL ALMA* („Телевизија – огледало душе”) (ABC, 15. 7. 2003)

(24) *La voz, el espejo del alma* („Глас, огледало душе”) (La Vanguardia, 29. 12. 2019)

Сва три наведена примера ексцерпирана су из наслова текстова, а настали су на основу канонског облика паремије *La cara es el espejo del alma* (срп. *Очи су ои́легало душе*) од кога заменом лексеме 'cara' („лице”) лексемама 'Twitter' („Твитер”), 'tele' („телевизија”) и 'voz' („глас”) и изостављањем глагола 'ser' („бити”) добијамо десаутоматизоване облике *Twitter, el espejo del alma* (срп. *Тви́ттер – ои́легало душе*), *La tele, espejo del alma* (срп. *Телевизија – ои́легало душе*) и *La voz, el espejo del alma* (срп. *Глас – ои́легало душе*).

Одређени број примера потврђује нам и то да се промена лица као један од механизма модификовања паремија најчешће среће у комбинацији са другим механизмима:

(25) *Con la Iglesia no han topado* („Нису набасали на цркву”) (El Mundo, 7. 3. 2018)

(26) *Existimos, luego pagamos impuestos, pues "cualquier acto de consumo está gravado."* („Постојимо, дакле плаћамо порезе, јер се сваки чин потрошње опорезује.”) (El Mundo, 28. 4. 2015)

(27) *Me replican, luego existo* („Одговарају ми, дакле, постојим.”) (El Mundo, 30. 4. 2016)

(28) *Мисле (грујачије), али њосџоје* (N1info, 1. 12. 2017)

(29) Premijer za sve odgovore. Jednome lekovi, drugome posao, trećem pozajmica, četvrtom pravda. *Dodeš, ispričaš, dobiješ.* (Danas, 11. 7. 2016)

У првом примеру поред промене лица из првог лица множине ('hemos topado') у треће лице множине ('han topado') региструјемо и промену из потврдног облика у одрични додавањем одричног прилога 'no' („не”), па тако од оригиналног облика *Con la iglesia hemos topado* (досл. „Набасали смо на цркву”), чије је пренесено значење „наићи на проблем, препреку” добијамо модификовани *Con la Iglesia no han topado* (досл. „Нису набасали на цркву”). У другом примеру добијени облик *Existimos, luego pagamos impuestos* (срп. *Посџојимо, дакле, њлаћамо њорезе*) настао је на основу оригиналног *Pienso, luego existo* (срп. *Мислим, дакле, њосџојим*), а механизми модификовања којима је придегао аутор текста су промена лица из првог лица једине ('pienso' и 'existo') у прво лице множине ('existimos' и 'pagamos'), као и замена елемената будући да у првом делу модификоване паремије уместо глагола 'pensar' („мислити”) имамо глагол 'existir' („постојати”), док у другом делу уместо глагола 'existir', који је сада пребачен у први део паремије, региструјемо глагол 'pagar' („плаћати”) коме је притом додата и лексема 'impuesto' („порез”). И у трећем и у четвртном примеру је као подлога

за модификацију ауторима послужила паремија *Мислим, дакле, њосѿојим*, а модификације које уочавамо у трећем примеру су замена глагола 'pensar' („мислити”) глаголом 'replicar' („одговарати, приговарати”) и промена лица из првог лица једнине у треће лице множине, на основу чега добијамо облик *Me replican, luego existo* (срп. *Огјоварају ми, дакле, њосѿојим*). У четвртм примеру региструјемо промену лица из првог лица једнине у треће лице множине, додавање елемената у виду лексема 'другачије' и промену односа између реченица које у оригиналном облику стоје у закључном односу, док у модификованом облику *Мисле (грујачије), али њосѿоје* стоје у супротном односу. У последњем примеру је као подлога за модификацију послужила паремија *Дођох, видех, њодех*, а модификације којима аутор прибегава у овом примеру су замена лексема, и то лексема 'видети' и 'победити' у другом и трећем делу паремије лексемама 'испричати' и 'добити', промена лица из првог лица једнине у друго лице једнине, као и промена глаголског времена из аориста у презент, па тако као финални облик добијамо десаутоматизовану паремију *Дођеш, исѿричаш, добијеш*.

И промена врсте реченице најчешће се среће у комбинацији са другим механизмима модификовања, што нам потврђују следећи примери из нашег корпуса:

(30) *Dios no los crea, pero ellos se juntan*. („Бог их не створи, али се они саставе.”) (El Mundo, 26. 3. 2017)

(31) *Не далеко од очију, али далеко од срца* (B92, 12. 12. 2017)

(32) *Чизма ѿлаву (не) чува* (Новости, 25. 11. 2018)

У наведеним примерима региструјемо истовремену промену првог дела паремије из потврдног облика у одрични додавањем одричног прилога 'но', тј. одричне речце 'не' и пребацавање напоредног односа у коме стоје реченице у супротни заменом саставног везника 'у' супротним везником 'pero' у првом примеру, тј. додавањем супротног везника 'али' у другом примеру у коме реченице у канонском облику стоје у јукстапозицији. Тако од канонских облика *Dios los crea y ellos se juntan* (досл. „Бог их гаји, а они се састављају”) и *Далеко од очију, далеко од срца* добијамо десаутоматизоване облике *Dios no los crea, pero ellos se juntan* (досл. „Бог их не створи, али се они саставе”) и *Не далеко од очију, али далеко од срца*. У последњем облику региструјемо изостављање другог дела паремија у комбинацији са пребацавањем паремије из потврдног облика у одрични у тексту који говори о словеначким војницима којима се распало седамнаест пари ципела током НАТО вежби, што аутор текста резимира обликом *Чизма ѿлаву (не) чува*.

(33) *Ако се њо ѿласачком јуѿиру крајњи изборни дан њознаје, амерички ѡпредседник САД Доналд Трамп (73) већ је „ѡѿѿукао” дар једној од демо-крајѿских ривала у ѡрци за Белу кућу [...]* (Новости, 13. 2. 2020)

Аутор текста се и у наведеном примеру служи граматичком модификацијом, тачније променом врсте реченице, заједно са механизмом додавања елемената, па тако од оригиналног облика *По јутру се дан њознаје*, који на синтаксичком нивоу чини проста реченица, аутор твори зависну условну реченицу додајући јој условни везник 'ако'. Додавање елемената се у овом примеру огледа у додавању допуне 'гласачко' именици 'јутро', тј. додавању допуне 'крајњи изборни' именици 'дан', што нам као финални облик даје *Ако се њо гласачком јутру крајњи изборни дан њознаје*.

(34) *La confianza digital no es ciega* („Дигитално поверење није слепо.”)

(ABC, 24. 4. 2017)

(35) *Como éramos pocos, parió el padrón* („Само нам је још попис фалио.”)

(ABC, 5. 4. 2013)

Уочено је и комбиновање промене врсте реченице заједно са заменом елемената, што нам илуструје пример *La confianza digital no es ciega* (срп. *Дигитално поверење није слепо*) настао на основу канонског облика паремије *El amor es ciego* (срп. *Љубав је слепа*). Замена елемената се у наведеном примеру односи на замену лексеме 'amor' („љубав”) синтагмом 'confianza digital' („дигитално поверење”), док се додавањем одричног прилога 'no' реченица пребацује из потврдне у одричну. Комбиновање наведених механизма модификовања уочавамо и у другом примеру, где уместо лексеме 'abuela' („баба”) имамо лексему 'padrón' („попис”), док се промена врсте реченице добија заменом саставног везника 'y' узрочним везником 'como'. Тако добијамо модификовани облик *Como éramos pocos, parió el padrón* (досл. „Пошто нас је било мало, породило се попис”; срп. *Само нам је још њојис фалио*) за који је као подлога послужила паремија *Éramos pocos y parió la abuela* (досл. „Било нас је мало и породила се баба”; срп. *Само нам је још он/она фалио/ла*).

Потврђено је и да се механизам промене глаголског времена најчешће користи у комбинацији са другим механизмима модификовања:

(36) *El Ajax arriesgaba y el Celta contraatacaba. Tanto fue el cántaro a la fuente que se acabó rompiendo*. („Ајакс је ризиковао, а Селта је ишла у контрапапад. Толико је тиква ишла на воду да се на крају разбила.”) (*El País*, 4. 11. 2003)

(37) Sin embargo, tanto iba el cántaro *madridista* a la fuente, ahora trasladado por Rudy Fernández y los estadounidenses Jordan Mickey y Trey Thompkins, que el partido *amenazaba con romperse* [...] („Међутим, толико је мадридска тиква, којом се сада добацују Руди Фернандес и Американци Џордан Мики и Треј Тромпкинс, ишла на воду да је утакмица претила да ће се разбити [...])” (*La Vanguardia*, 26. 12. 2019)

(38) *Tanto va el cántaro a la fuente que alguna vez tenía que romperse*. („Толико иде тиква на воду да је једном морала да се разбије.”) (ABC, 21. 12. 2016)

Сва три наведена примера настала су на основу канонског облика *Tanto va el cántaro a la fuente que al final se rompe* (досл. „Толико иде крчаг на извор да се на крају разбије”; срп. *Која тиква Chesћо иде на воду, разбиће се*). У прва два примера региструјемо пребацавање глагола из првог дела паремије из презента (*va*) у прошло време, и то у првом примеру у *indefinido* (*’fue’*), а у другом у имперфекат (*’iba’*), док на место глагола у презенту из другог дела паремије аутори стављају глаголске перифразе *’acabar* + глагол у герунду, којом се означава кулминација неког процеса, и *’amenazar con* + глагол у инфинитиву, обе употребљене у прошлом времену. На основу наведених модификација, у првом примеру добијамо десаутоматизовани облик *Tanto fue el cántaro a la fuente que se acabó rompiendo* (досл. „Толико је крчаг ишао на извор, да се на крају разбио”; срп. *Толико је тиква ишла на воду да се на крају разбила*), док у другом примеру истовремено региструјемо и додавање елемената, и то придева *’madridista’*⁶ („мадридски”) у првом делу паремије, и именице *’partido’* („утакмица”) у другом делу, што нам као финални облик даје *Tanto iba el cántaro madridista a la fuente que el partido amenazaba con romperse* (досл. „Толико је мадридска тиква ишла на воду да је утакмица претила да ће се разбити”). За разлику од прва два примера, у трећем региструјемо само модификације које се тичу другог дела паремије, и то се такође односи на употребу глаголске перифразе, у овом случају *’tener* + глагол у инфинитиву, којом се изражава нека обавеза, а која је у датом примеру употребљена у прошлом времену, на основу чега добијамо модификовани облик *Tanto va el cántaro a la fuente que alguna vez tenía que romperse* (досл. „Толико иде крчаг на извор, да је једном морао да се разбије”; срп. „Толико иде тиква на воду да је једном морала да се разбије”).

Иако се промена глаголског времена најчешће односи на пребацавање глагола из презента у неко од прошлих времена, регистровано је такође и његово пребацавање у неко од будућних времена:

(39) Амфилохије: „*Ko se noža lati, od noža će i da strada*” је било upućeno Ђинђићевим ubicama, a pripisali su da sam to njemu uputio. Kakav falsifikat (Nedeljnik, 9. 7. 2017)

Тако у наведеном примеру *Ko se noža lati, od noža ће и да сћрада* региструјемо пребацавање глагола *’страдати’* из другог дела паремије у футур, иако је у канонском облику *Ko se мача лати, од мача и сћрада* исти глагол употребљен у презенту.

Као релативно чест механизам модификовања паремија из шпанског језика показало се и пребацавање глагола из личног у нелични глаголски облик, које се најчешће среће у комбинацији са другим механизмима:

⁶ Наведени придев се користи да означи све оно везано за фудбалски клуб Реал Мадрид.

(40) Se apeó por razones de conciencia y por *no malgastar las margaritas con los cerdos*. („Одустало се због савести и како се не би траћили бисери на свиње.”) (ABC, 3. 10. 2009)

Наведени пример настао је на основу канонског облика паремије библијског порекла *No echéis las margaritas a los cerdos* (срп. *Не дацајте бисере њред свиње*), а модификације које уочавамо у десаутоматизованом облику тичу се промене глагола 'echar' („бацити”) глаголом 'malgastar' („траћити”), што са собом носи и промену предлога 'a' предлогом 'con'. Притом, аутор текста наведени глагол не употребљава у личном глаголском облику као што је то случај у канонском облику паремије, већ га пребацује у неличан глаголски облик, и то у инфинитив, па тако добијамо облик *No malgastar las margaritas con los cerdos* (срп. *Не љраћићи бисере на свиње*).

(41) La verdad es que siempre hay uno por encima del resto en estas fugas y no nos llega ese éxito, pero esperemos que *de tanto ir el cántaro a la fuente termine por romperse*. („Заправо увек постоји неко ко је бољи (од осталих) у 'бегу' и до нас не стигне тај успех, али надамо се да ће се од толиког одласка на воду тиква на крају разбити.”) (La Vanguardia, 31. 8. 2017)

(42) Hasta que esto ocurra la Bolsa seguirá subiendo, porque *de tanto ir el cántaro alcista a la fuente de la resistencia, se acabó rompiendo*. („Док се то не догоди, берза ће наставити да расте, јер се због многобројних одлазака брокерске тикве на воду отпора, она на крају разбила.”) (El Mundo, 8. 5. 2006)

(43) *De tanto ir el cántaro a la fuente de la novela negra nórdica se han secado sus géiseres*. („Због многобројних одлазака тикве на воду нордијског црног романа, пресушили су им гејзири.”) (El Mundo, 1. 9. 2018)

Наведени примери настали су на основу паремије *Tanto va el cántaro a la fuente que el final se rompe*, а оно што је заједничко свим примерима је пребацавање глагола 'ir' из првог дела паремије у инфинитив. Поред тога, у прва два примера региструјемо и употребу глагола 'romper' у глаголским перифразама, и то у првом примеру у глаголској перифрази 'terminar por + глагол у инфинитиву', којом се изражава последња у серији радњи, па тако добијамо модификовани облик *De tanto ir el cántaro a la fuente termine por romperse* (досл. „Од толиког одласка на извор, крчаг заврши разбијен”; срп. *Од љоликој одласка на воду, љиква ће се на крају разбићи*). Аутор и у другом примеру прибегава употреби глаголске перифразе, и то 'acabar + глагол у герунду', којом се изражава кулминација неког процеса, а у истом примеру такође региструјемо и механизам додавања елемената, и то придева 'alcista' („брокерски”) и предлошке синтагме 'de la resistencia' („отпора”) који ближе описују именице 'cántaro' и 'fuente', а све то нам као коначан облик даје десаутоматизовану паремију *De tanto ir el cántaro alcista a la fuente de la*

resistencia, se acabó rompiendo (досл. „Од толиког одласка брокерског крчага на извор отпора, на крају се раздио”; срп. *Збој мнојодројних одлазака брокерске шикве на воду ојјора, на крају се раздила*). У трећем примеру, поред пребацивања глагола у инфинитив, имамо и додавање предлошке синтагме *‘de la novela negra nórdica’* („нордијског црног романа”) на именицу *‘fuente’*, као и потпуну замену другог дела паремије, што нам као финални облик даје *De tanto ir el cántaro a la fuente de la novela negra nórdica se han secado sus géiseres* (досл. „Од толиког одласка крчага на извор нордијског црног романа, пресушили су његови гејзири”; срп. *Збој мнојодројних одлазака шикве на воду нордијској црној романа, пресушили су им гејзири*).

(46) *Encontrar la paja en el ojo ajeno* („Пронаћи трн у туђем оку.”) (ABC, 6. 9. 2013)

(45) La expulsada de Podemos Ana Bayón ha asegurado que la formación morada se limita a “*señalar la paja en el ojo ajeno en otros partidos sin ver la viga del propio*” [...] („Ана Бајон, протерана из странке ‘Podemos’, тврди да се ‘Љубичасти’ ограничавају на то да „покажу трн у оку других странака, а не види дрвно у сопственом” [...]) (ABC, 14. 7. 2017)

Оба примера настала су модификовањем канонског облика паремије *Vemos la paja en el ojo ajeno y no vemos la viga en el nuestro* (срп. *Друјом види шрн у оку, седи не види дрвно*), а оно што им је заједничко је замена глагола *‘ver’* („видети”) глаголима *‘encontrar’* („пронаћи”) и *‘señalar’* („показати”), који се притом у наведеним примерима користе у неличном глаголском облику, инфинитиву. Поред тога, у оба примера региструјемо и потпуно изостављање другог дела паремије у насловима текста. У другом примеру се модификовани облик појављује и у самом телу чланка, с тим да га сада региструјемо у комплетном облику на који је притом додата и предлошка синтагма *‘en otros partidos’* („других странака”), док је глагол *‘ver’* из другог дела паремије такође употребљен у инфинитиву. На основу свих наведених модификација, добијамо десаутоматизоване паремије *encontrar la paja en el ojo ajeno* (досл. „пронаћи трн у туђем оку”) и *señalar la paja en el ojo ajeno en otros partidos sin ver la viga del propio* (досл. „показати трн у оку других странака, а не видети дрвно у сопственом”) које по свом облику више одговарају фразеологизмима.

Као што смо видели у неким од претходних примера, иако се у оквиру комбинованих модификација најчешће региструју по два механизма модификовања истовремено, могуће је да их буде и више, као у следећем примеру:

(46) *Шубара мајсјора Столејша лаву чува* (Новости, 5. 4. 2015)

Тако у наведеном примеру пре свега региструјемо замену елемената која се огледа у замени лексеме *‘чизма’* лексемом *‘шубара’* (која се у оригиналном

облику паремије употребљава у њеном другом делу), додавање елемената које се огледа у додавању синтагме 'мајстора Столета' и изостављање читавог другог дела паремије. На основу свих наведених модификација од канонског облика *Чизма љаву чува, шубара је краси* добијамо десаутоматизовани облик *Шубара мајстџора Сџолейџа љаву чува* у тексту који говори о временшном ћурчији који израђује шубаре и тврди да управо оне најбоље чувају главу, а не чизме као што то вели пословица.

(47) Tako da bi na na početku emisije "Kontravizija" ubuduće trebalo da piše ili "*Ne diraj Lava dok predsednik ne spava, a publika spava!*" ili: "*Ne diraj Lava dok zasmеjava AV-a!*" -Odlična idija! – viknuo је на крају ове кolumnе члан сценаристичког тима "Kontravizije". (N1info, 8. 12. 2017)

У наведеном примеру, региструјемо две различите модификације паремије *Не дирај лава док сјава* у којима региструјемо више механизма модификовања истовремено. Тако у десаутоматизованом облику *Не дирај Лава док њпредседник не сјава, а њпублика сјава* региструјемо замену елемената, тј. замену заједничке именице 'лав' властитом именицом 'Лав' које притом стоје у односу хомонимије, пребацивање глагола 'спавати' из потврдног облика ('спава') у одрични ('не спава'), као и додавање лексеме 'председник' и додавање читаве реченице 'а публика спава' на пун облик паремије. У облику *Не дирај Лава док засмејава АВ-а*, поред већ наведене замене елемената, региструјемо и другу замену елемената која се огледа у замени глагола 'спавати' глаголом 'засмејавати', као и додавање елемента 'АВ-а'.

Закључак

Предмет анализе овог рада биле су модификоване паремије из новинског дискурса у шпанском и српском језику код којих се истовремено уочава више механизма модификовања, односно тзв. комбиноване модификације.

Анализом је установљено да се најчешће комбинују симултана замена и додавање елемен(а)та (*Cría cuervos de esa clase y te arrancarán los ojos, La villanía a menudo está en el ojo del que mira; Преко њрња и камења до савремене ојреме*), али и најразличитије врсте граматичких модификација у комбинацији са додавањем/изостављањем/заменом елемен(а)та (*Cómo éramos pocos, parió el padrón, Encontrar la raja en el ojo ajeno; Ко се ножа лаџи, од ножа ће и да сџрага*). У одређеном броју примера, уочено је комбиновање више од два механизма модификовања истовремено, а то додатно може да отежа препознавање оригиналне паремије која је аутору новинског текста послужила као подлога за модификовање, што је кључно како би код читалаца био постигнут жељени ефекат.

Вишеструки су разлози који мотивишу ауторе новинских текстова да модификују паремије. С обзиром на велику количину информација које се нуде читаоцима на различите теме, новинари често прибегавају управо употреби паремија у њиховом модификованом облику, и то са циљем привлачења пажње потенцијалних читалаца уз навођење да се одреде да прочитају управо њихов текст, и то тако што неретко истичу модификовану паремију у највидљивији део текста, тј. у сам наслов. Други мотиви за модификовање паремија од стране новинара леже у њиховој жељи да задрже читаоца на одређеном тексту, да му текст учине ближим, занимљивијим, пријемчивијим, да га изненаде, да код њега изазову смех, итд.

Интересантно би било спровести слично истраживање нпр. и у телевизијском дискурсу, дискурсу оглашавања, политичком дискурсу, итд., како би се увиделе сличности и разлике у односу на новински дискурс, али и како би се евентуално евидентирали нови механизми модификовања. Такође, било би занимљиво спровести исту анализу на савременијем корпусу (који би обухватао публикације од 2021. до 2026. године) како би се успоставила компаративна анализа резултата који би показали да ли су и даље актуелни исти механизми модификовања или се пак појављују и неки нови, док је употреба других у опадању.

Извори

Новости: <https://www.novosti.rs>
 Политика: <https://www.politika.rs>
 ABC: <https://www.abc.es>
 B92: <https://www.b92.net>
 Blic: <https://www.blic.rs>
 Danas: <https://www.danas.rs>
 El Mundo: <https://www.elmundo.es>
 El País: <https://elpais.com>
 La Vanguardia: <https://www.lavanguardia.com>
 Mondo: <https://mondo.rs>
 N1info: <https://n1info.rs>
 Nedeljnik: <https://www.nedeljnik.rs>
 Telegraf: <https://www.telegraf.rs>
 Valjevska posla: <https://www.valjevskaposla.info>

Литература

Пејовић, А. (2007). Фразеологија у језику шпанских новина. *Наслеђе*, 4 (8), 155–168.
 Пејовић, А. (2015). *Контирастивна фразеологија шпанској и српској језика*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.

- Пејовић, А. (2018). О динамичности и екстензивној експресивности паремија (на примеру шпанског и српског језика). У: С. Гудурић и Б. Радић Бојанић (ур.), *Језици и културе у времену и њросџору VII/1* (стр. 195–206). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Петровић Гујаничић, М. (2022). Модификовање паремија посредством механизма замене елемената у новинском дискурсу шпанског и српског језика. У: С. Гудурић, Ј. Дражић и М. Стефановић (ур.), *Језици и културе у времену и њросџору X/1* (стр. 127–136). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Петровић Гујаничић, М. (2024а). Модификовање паремија у новинском дискурсу шпанског и српског језика: додавање и изостављање елемената. У: С. Гудурић, М. Стефановић и Ј. Дражић (ур.), *Језици и културе у времену и њросџору XI/3* (стр. 152–162). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Петровић Гујаничић, М. (2024б). Граматичке модификације као механизам модификовања паремија у новинском дискурсу шпанског и српског језика. *Наслеђе*, 59, 53–63. <https://doi.org/10.46793/NasKg2459.053PG>
- Петровић Гујаничић, М. (2024в). Процес десаутоматизације паремија посредством екстерних модификација у новинском дискурсу шпанског и српског језика. *Philologia Mediana*, 16, 1263–1276. <https://doi.org/10.46630/phm.16.2024.91>
- Casado Velarde, M. (2008). Algunas estrategias discursivas en el lenguaje periodístico de hoy. *Boletín Hispánico Helvético*, 12, 71–97. <https://doi.org/10.5169/seals-1047358>
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Madrid: Editorial Gredos.
- Corpas Pastor, G., & Mena Martínez, F. (2003). Aproximación a la variabilidad fraseológica de las lenguas alemana, inglesa y española. *Estudios de lingüística*, 17, 181–202. <https://doi.org/10.14198/ELUA2003.17.10>
- Fernández Álvarez, E. (2011). *Refranes y refranes modificados en la prensa alemana: propuestas prácticas de traducción al español a partir de ejemplos de Süddeutsche* (tesis doctoral). Universidad de Salamanca, Salamanka.
- García Yelo, M. (2012). El proceso de desautomatización de paremias españolas en las redes sociales. *Unidades fraseológicas y TIC*, 2, 111–124.
- Guerrero Salazar, S. (2017). La desautomatización de las unidades fraseológicas en los titulares deportivos. *Verba*, 44, 99–131. <https://doi.org/10.15304/verba.44.2815>
- Mena Martínez, F. (2003). En torno al concepto de desautomatización fraseológica: aspectos básicos. *Tonos digital*, 5. <https://digitum.um.es/server/api/core/bitstreams/6f5dce-99-88f0-41da-af5e-69ebcea5957e/content>
- Mieder, W. (2007). Anti-proverbs and mass communication: The interplay of traditional and innovative folklore. *Acta Ethnographica Hungarica*, 52(1), 17–45. <https://doi.org/10.1556/AEthn.52.2007.1.2>
- Mihaljević M. i Kovačević, B. (2006). Frazemi kroz funkcionalne stilove. *Jezik*, 53 (1), 1–15.
- Nénkova, V. (2014). *Fraseología contrastiva español-búlgaro: problemas de traducción*. Plovdiv: Editorial Universitaria “Paisiy Hilendarski”.
- Nénkova, V. (2016). *La manipulación creativa de las unidades fraseológicas en el lenguaje literario, periodístico y publicitario*. Plovdiv: Editorial Universitaria “Paisiy Hilendarski”.
- Parizoska, J. (2007). Pragmatički aspekti modifikacija frazema u novinskim naslovima. У: Ž. Fink-Arsovski i A. Hrnjak (ur.), *Slavenska frazeologija i pragmatika* (str. 173–177). Zagreb: Knjigra.

- Pastor Kiči, M. (2013). Antiposlovice na mađarskim i srpskim internet stranicama. U: I. Živančević Sekeruš (ur.), *Susret kultura*, knj. 2 (str. 839–848). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Pavić Pintarić, A. (2009). Upotreba poslovice u hrvatskim blogovima. U: M. Brdar, M. Omazić, B. Belaj i B. Kuna (ur.), *Lingvistika javne komunikacije: sociokulturni, pragmatički i stilistički aspekti* (str. 281–290). Zagreb–Osijek: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku – Filozofski fakultet.
- Szyndler, A. (2014). Aproximación al proceso de desautomatización en la fraseología española y polaca. *ELUA: Estudios de Lingüística. Universidad de Alicante*, 28, 267–297. <https://doi.org/10.14198/ELUA2014.28.12>
- Timofeeva, L. (2009). La desautomatización fraseológica: un recurso para crear y divertir. *Investigaciones lingüísticas en el siglo, XXI*, 249–271. <https://doi.org/10.14198/ELUA2009.Anexo3.10>

Maša Z. PETROVIĆ GUJANIČIĆ

University of Kragujevac
Faculty of Philology and Arts
Department of Hispanic Studies
Kragujevac (Serbia)

Combined Modifications of Paroemias in the Newspaper Discourse of Spanish and Serbian

Summary

This paper analyzes paroemias modified through the simultaneous application of two or more mechanisms (element replacement, addition, omission, grammatical modification). The study is based on a corpus drawn from Spanish and Serbian newspaper discourse, comprising 292 paroemias in Spanish and 330 paroemias in Serbian. The findings indicate that the most frequent combinations involve replacement and addition of elements, as well as diverse grammatical modifications combined with replacement, addition, or omission. The motives driving authors of newspapers texts to modify paroemias are manifold, particularly the intention to capture readers' attention, enrich journalistic style, and make it more accessible. Moreover, such modifications aim to provoke various effects in readers, including humor, irony, sarcasm, and playfulness.

Keywords: paroemias; modification; newspaper discourse; Spanish; Serbian.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).